

Arkeologisk utredning

Starbo

Nybyggnation

Starbo 2:32, 3:1
Bondkyrko socken
Uppsala kommun
Uppland

Hans Göthberg

UPPLANDSMUSEET

2001:13

Arkeologisk utredning

Starbo

Nybyggnation

Starbo 2:32, 3:1
Bondkyrko socken
Uppsala kommun
Uppland

Hans Göthberg

Rapport 2001:13, avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S:t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tel 018 – 16 91 00 (vx)

Fax 018 – 69 25 09

www.uppmus.se

© Upplandsmuseet, 2001

Planer: Hans Göthberg

Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3212.

Innehåll

Inledning	4
Målsättning och metod	5
Historiska uppgifter och kartor	5
Fornlämningsmiljö och arkeologiska undersökningar	5
Resultat	7
Sammanfattning	9
Tekniska och administrativa uppgifter	9
Referenser	9
Litteratur	9

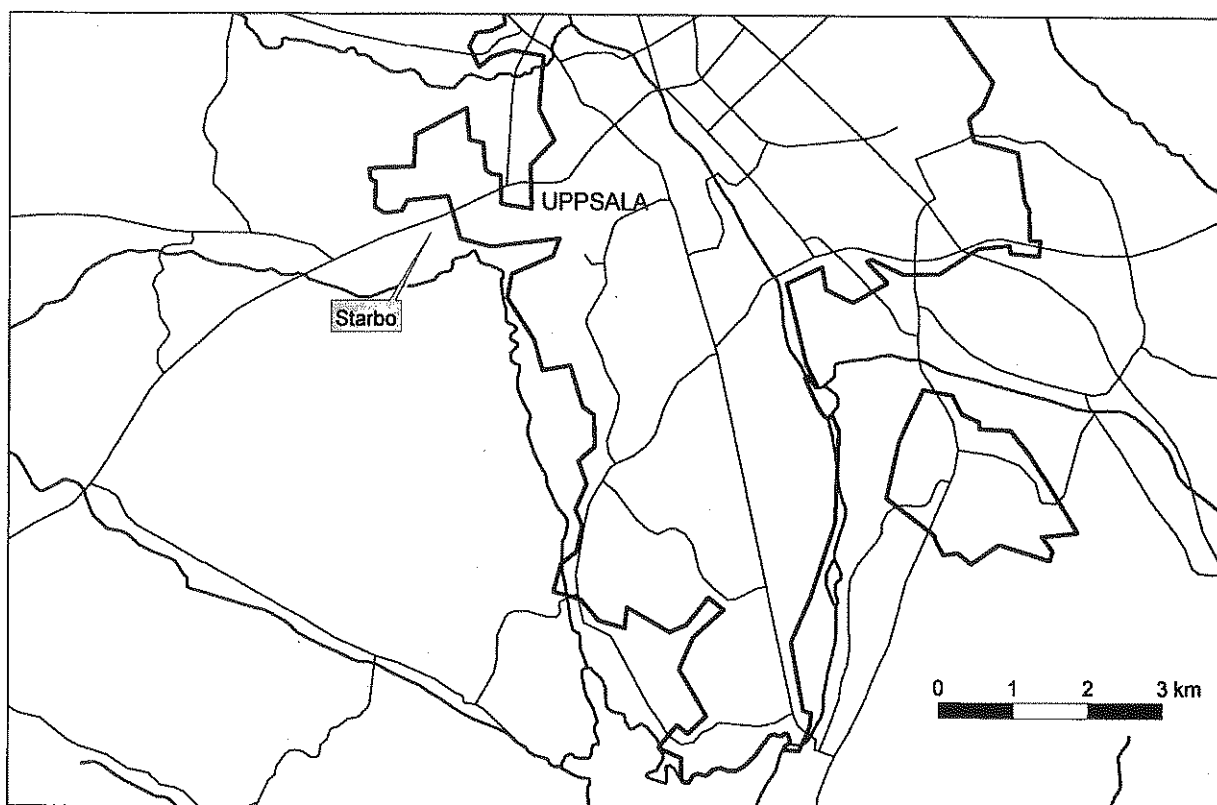
Inledning

Upplandsmuseet utförde i mitten av juni 2001 en arkeologisk utredning föranledd av planer på ny bebyggelse vid Starbo i Bondkyrko socken. Utredningen gjordes på uppdrag av NCC Boende och efter tillstånd från länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 220-9241-00). I utredningen deltog Hans Göthberg och Kerstin Åberg, varav den förre var projektledare.

Starbo ligger i den västra utkanten av Uppsala (fig 1). Utredningsområdet ligger på den norra sidan av Hågaåns dalgång omkring 1 km nordväst om Håga. Det åtskiljs från ån av ett skogsbevuxet höjdparti och är i norr exponerat mot ett stråk öppen mark som ligger parallellt med dalgången (fig 2).

Utredningsområdet ligger söder om Enköpingsvägen och invid den befintliga bebyggelsen i Starbo. Det omfattar knappt 22 000 m² och begränsas av befintlig bebyggelse, Enköpingsvägen och skog.

Den nordöstra delen av området utgörs av åkermark. Därutöver är resten av området huvudsakligen flackt, men skogsbevuxet. Särskilt i norr finns några gläntor av varierande storlek. I den södra kanten av området sker en övergång till något högre terräng med berg i dagen. Nivåerna i den flacka marken ligger strax under 30 m.ö.h. Marken sluttare mycket svagt mot norr, där den lägsta punkten finns i Enköpingsvägens sträckning.

Figur 1. Översiktskarta som visar utredningsplatsen i förhållande till Uppsala.

Målsättning och metod

Syftet med utredningen var att klarlägga fornlämningsituationen inför att området skall bebyggas. Ett moment var en genomgång av historiska lantmäterikartor. Eftersom nästan hela området var gräsbevuxet var utredningens huvudmoment grävning av provschakt med traktorgrävare för att undersöka om det fanns överplöjda fornlämningar. Grävningen gjordes skiktvis genom matjordslagret till naturligt avsatta lager påträffades. Det är på denna nivå som överplöjda lämningar kan finnas bevarade.

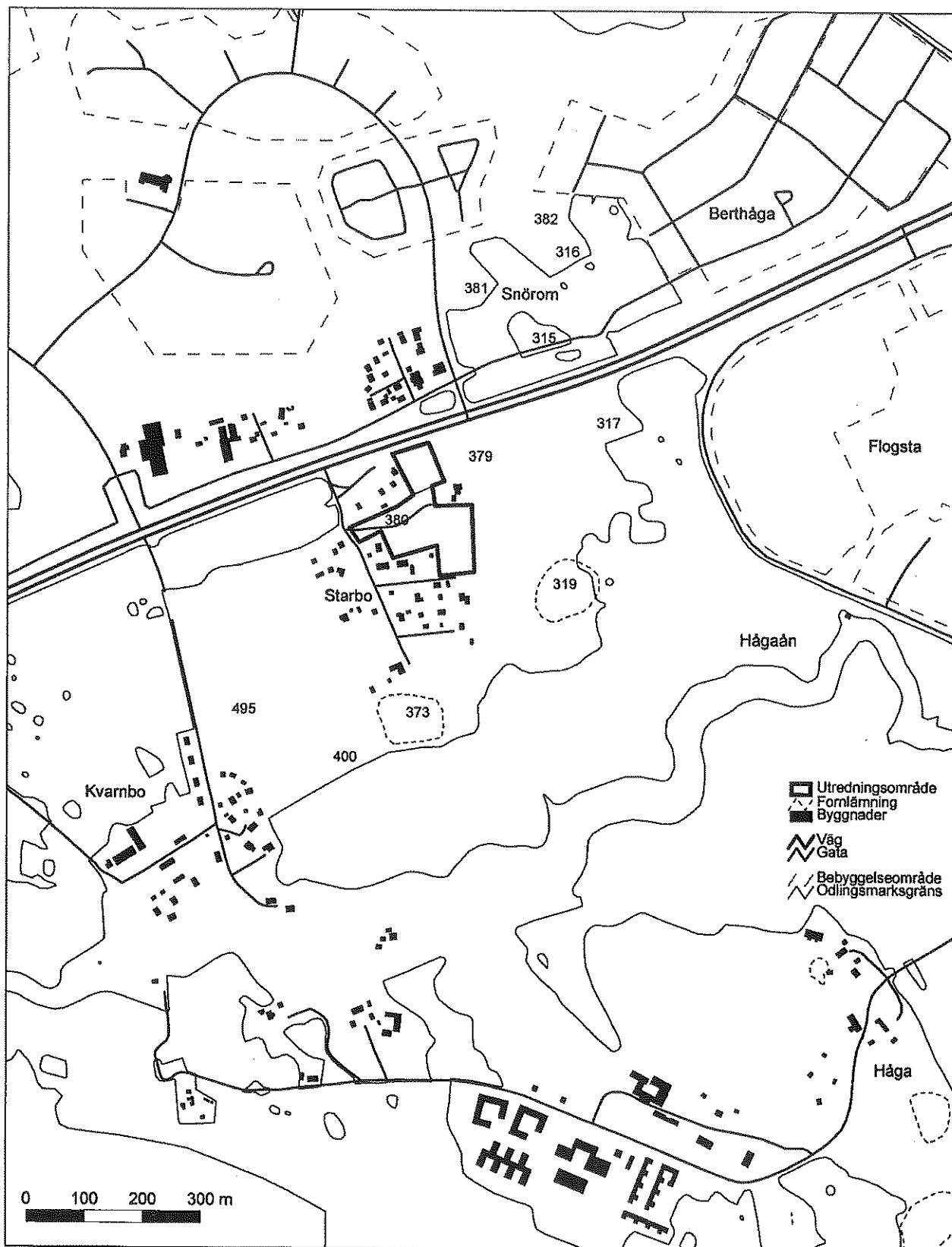
Historiska uppgifter och kartor

Utredningsområdet har historiskt sett varit beläget i den västligaste delen av Flogsta bys ägor. Bybebyggelsen har varit belägen omkring 1 km österut. Däremot har torp funnits i de västra delarna, bl.a. Snörom nordost om utredningsområdet. Enligt Flogstas storskifteskarta från 1773 fanns i den västra delen Flogsta kronopark, d.v.s. en jaktpark lagd under Uppsala slott. Kronoparken omfattade hela skogsområdet från gränsen mot Kvarnbo och därmed hela utredningsområdet. I början av 1800-talet skattlades kronoparken och i samband med detta avsöndrades Starbo. På häradskartan från 1861 återfinns Starbo som en gård inom Flogstas ägor. Gårdsbebyggelsen låg omedelbart sydväst om det utredda området. Denna karta visar också att mycket stora delar av utredningsområdet brukades som åker vid denna tid. Senast under 1940-talet var ytan öppen och användes som betesmark att döma av den ekonomiska kartan från 1951.

Fornlämningssmiljö och arkeologiska undersökningar

Inom det utredda området finns fornlämningen nr 380 i Bondkyrko socken (fig 2). Det är en skärvstenshöj som är 4,5 m i diameter och 0,25 m hög. Omkring 50 m öster om utredningsområdets gräns finns ytterligare en skärvstenshöj, fornlämning nr 379. Generellt består fornlämningarna i omgivning av spridda skärvstenshöjgar och enstaka gravar i form av stensättningar, främst norr om väg 55. Den kronologiska tyngdpunkten verkar ligga i bronsålder och äldre järnålder. Söder och sydöst om utredningsområdet finns även de två gravfälten nr 319 och 373, som kan tillhöra yngre järnålder.

Arkeologiska undersökningar i omgivningen avspeglar också den stora kronologiska spridningen. Omkring 500 m nordväst om utredningsområdet, vid Stenhagens centrum, har en undersökning av en boplats gett dateringar från äldre bronsålder till romersk järnålder, mellan 1700 f. Kr. och 400 e. Kr. (Fagerlund 1994 s. 16 ff.). På motsvarande avstånd i nordost finns skärvstenshöjgar, andra boplatslämningar och stensättningar, nr 315, 316, 381, 382. En provundersökning har gett dateringar från romersk järnålder till vendeltid, samt sen historisk tid (Svedberg m. fl. 1989). Vid torpet Snörom i samma område upphittades under 1700-talet arabiska silvermynt från vikingatid (Zachrisson 1998 s. 251 ff.).

Figur 2. Utsnitt ur digitala ekonomiska kartan med utredningsområdet och fornlämningar markerade.

Den relativt rika förekomsten av skärvtenshögar i den närmaste omgivningen bör ses i ljuset av fornlämningskomplexet vid Håga. Det var en centralplats under mitten av bronsålder och dess mest monumentala lämning är Hågahögen. De arkeologiska undersökningarna visar även att det funnits bosättningar i närheten under äldre järnålder. Slutligen visar de två gravfälten och myntfyndet indirekt på att det funnits bosättningar under yngre järnålder. Under 1600- och 1700-tal och troligen även under medeltid har bebyggelsen däremot varit belägen vid Flogstas historiskt kända byläge. Undantaget är torpet Snörom, vars ålder är okänd utöver att det avbildas på kartan från 1773.

Resultat

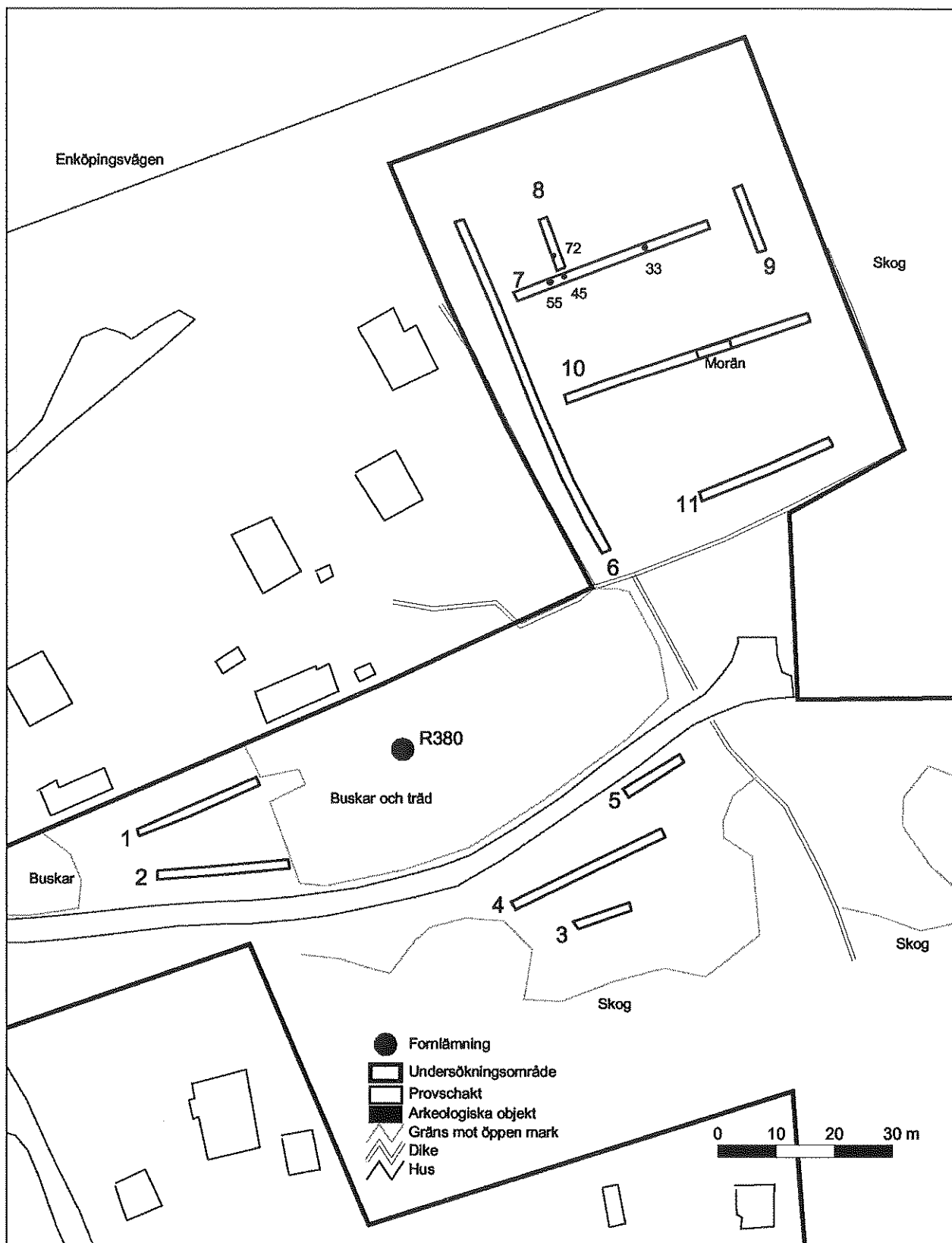
Med en traktorgrävare grävdes 11 schakt i de delar av utredningsområdet där det fanns åkermark eller f.d. åkermark och som låg i anslutning till skärvtenshögarna nr 379 och 380 (fig 3). Schakten hade en sammanlagd längd om 279 m och var 1,5 m breda. Schaktens totala yta var 418 m².

Skärvtenshögen nr 380 ligger på en liten träd- och snårbevuxen höjd. Strax väster om fornlämningen och mellan den väg som går genom utredningsområdet och dess norra gräns finns en gräsbevuxen yta där schakt 1 och 2 grävdes. I matjordslagret fanns inslag av kol, tegel, porslin och obrända ben. Underlaget bestod av mörk lera. Inga arkeologiska objekt påträffades.

Sydöst om skärvtenshögen och söder om vägen finns en gräsbevuxen glänta som omges av skog. I denna grävdes schakt 3-5. Delar av schakt 3 visade det sig beröra en sentida störning, troligen en avloppsledning eller infiltrationsanläggning. Underlaget i de tre schakten utgjordes av mörk lera och inga arkeologiska objekt påträffades.

Mellan skärvtenshögarna nr 380 och 379 finns ett stycke åkermark, där schakt 6-11 grävdes. I matjordslagret i schakt 7 och 9 fanns inslag av kol och tegel. Underlaget utgjordes i detta område av lera. Ljus glaciallera fanns i schakt 6-8 och 10, d.v.s. i de norra delarna, medan mörk lera fanns i de södra delarna. Undantaget var en mindre del i mitten av schakt 11 där det fanns morän med 0,1-0,3 m stora stenar. I schakt 11 fanns inslag av 0,1-0,6 m stora stenar. I schakt 7 och 8 fanns de arkeologiska objekten A33, 45, 55 och 72. De karaktäriserades av en fyllning av mörk lera, av varierande mörkhetsgrad. Det fanns inga inslag av kol eller sot, fragment av bränd lera eller ben, som brukar indikera att lämningarna har ett förhistoriskt ursprung. Frånvaron av dessa indikationer medför att lämningarna bör kunna tolkas som tillkomna i samband med odlingsarbetet, troligen stenlyft.

Ursprungligen var det även avsikten att gräva schakt i området sydöst om schakt 3-5, eftersom detta är flackt och glest trädbevuxet. Denna yta korsas av ett kraftigt dike som tyder på att det kan ha varit något vattensjukt. Det sistnämnda i kombination med frånvaron av indikationer på fornlämningar i schakten i den norra delen, fick till följd att inga schakt grävdes där.

Figur 3. Plan av provschakt inom utredningsområdet i förhållande till fornlämningar, bebyggelse och skog.